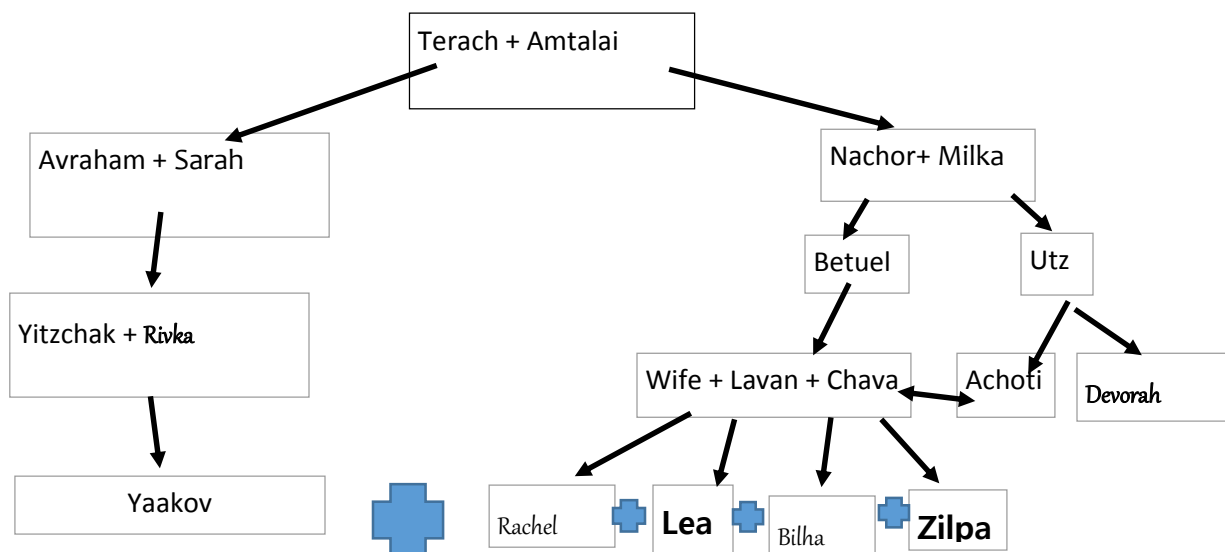

Hidden Women in the Bible – Cantor Arik Wollheim

Bilha & Zilpah

1. **בראשית כט, כד**
 " וַיִּתֵּן לְבֶן לֵה, אֶת-זֶלְפָּה שִׁפְחָתוֹ--לְלֵאָה בִּתּוֹ, שִׁפְחָהּ ."
2. **בראשית כט כט**
 " וַיִּתֵּן לְבֶן לְרַחֵל בִּתּוֹ, אֶת-בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ--לֵה, לְשִׁפְחָהּ"
3. **שפחה = ספחה (נספח)**
4. **בבלי כתובות קד ב**
 "ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו רבנן תעניתא ובעו רחמי ואמרי כל מאן דאמר נח נפשיה דר' ידקר בחרב סליקא אמתיה דרבי לאיגרא אמרה עליוני' מבקשין את רבי והתחתוני' מבקשין את רבי יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים כיון דחזאי כמה זימני דעייל לבית הכסא וחלץ תפילין ומנח להו וקמצטער אמרה יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים ולא הוו שתקי רבנן מלמיבעי רחמי שקלה כוזא שדייא מאיגרא [לארעא] אישתיקו מרחמי ונח נפשיה "
5. **ספר האגדה**
 " ביום פטירתו של רבי גזרו חכמים תענית ובקשו רחמים. אמרו: כל מי שיאמר: "רבי מת" – ידקר בחרב. עלתה שפחתו של רבי לגג ואמרה: עליונים מבקשים את רבי ותחתונים מבקשים את רבי – יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים. כן שראתה שהוא מצטער הרבה אמרה: יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים. ולא פסקו חכמים מלבקש רחמים. נטלה כד זרקה מן הגג לארץ – נשתתקו חכמים, ויצאה נשמתו של רבי. "
6. **בראשית כד נח-נט**
 " וַיִּקְרָאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ, הַתְּלִכִי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה; וַתֹּאמֶר, אֵלֶּךָ וַיִּשְׁלַחוּ אֶת-רַבְּקָה אֲחֵתָם, וְאֶת-מִנְקֵתָהּ, וְאֶת-עֶבֶד אַבְרָהָם, וְאֶת-אֲנָשָׁיו. "
7. **בראשית לה א, ח**
 " וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב, קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וְשֹׁב-שָׁם.. וַתֵּמֶת דְּבָרָה מִיְּנֻקַּת רַבְּקָה, וַתִּקְבֹּר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֵלּוּן; וַיִּקְרָא שְׁמוֹ, אֵלּוּן בְּכוֹת. "
- 8.

9. רש"י בראשית לא, נ
" אף בְּלֶהָה וְזָלְפָה בְּנוֹתָיו הָיוּ מְפֹלְגָשׁ: "
10. ילקוט שמעוני פ' ויצא רמ"ז קכה
" אלא בנימוס הארץ, בנותיו של אדם מפלגשיו הן נקראות שפחות.. "
11. רש"י בראשית ל י
" וְכִדִּי לְרֵמוֹת לְיַעֲקֹב, נִתְּנָה לְבֵן לְלֵאָה, שְׁלֵא יָבִין שְׂמִכְנִיסִין לוֹ אֶת לֵאָה, שְׁכַף מְנַהֵג לְתַן שְׁפָחָה הַגְּדוּלָה לַגְּדוּלָה וְקִטְנָה לַקִּטְנָה: "
12. בראשית כט כ
" וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל, שְׁבַע שָׁנִים; וַיְהִי־וּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אַחָדִים, בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ. "
13. בראשית ל א-ג
" וַתֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הִבֵּה-לִּי בָנִים, וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנֹכִי וַיִּחַר-אַף יַעֲקֹב, בְּרַחֵל; וַיֹּאמֶר, הֲתַחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי, אֲשֶׁר-מָנַע מִמֶּךָ, פְּרִי-בֶטֶן וַתֹּאמֶר, הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה בָא אֵלַיָּה; וַתֵּלֶד, עַל-בְּרָכִי, וְאַבְנָה גַם-אֲנֹכִי, מִמְּנָה. "
14. שמואל א א, ח
" וַיֹּאמֶר לָהּ אֱלֻקָּנָה אִישָׁה, חָנָה לָמָּה תִבְכִּי וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי, וְלָמָּה, יָרַע לְבַבְךָ: הֲלוֹא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ, מִעֲשָׂרָה בָנִים. "
15. בראשית רבה עא ז
" ויחר אף יעקב ברחל ויאמר וגו' אמר לו הקב"ה: כך, עונים את המעיקות?! ... ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן, ממך מנע, ממני לא מנע. אמרה לו: כך עשה אביך לאמר, לא חגר מתניו כנגדה?! אמר לה: אבי לא היה לו בנים, אבל אני, יש לי בנים! אמרה לו: וזקינך לא היה לו בנים, וחגר מתניו כנגד שרה. אמר לה: יכולה את לעשות, כשם שעשתה זקנתי! אמרה לו: מה עשתה? אמר לה: הכניסה צרתה לתוך ביתה. אמרה לו: אם הדבר הזה מעכב, הנה אמתי בלהה בא אליה, ואבנה גם אנכי. מה זו נבנית על ידי צרתה, אף זו נבנית ע"י צרתה. "
16. רש"י בראשית ל, ג
" הִנֵּה אֲמַתִּי בְלָהָה...וַאֲבִנָּה גַם אֲנֹכִי כְּשָׂרָה: "
17. מדרש תנחומא פ' ויצא ס' יט
" ...כיוון שנתנה לו שפחתה, מיד עיברה וילדה.. "
18. בראשית טז, ב
" וַתֹּאמֶר שָׂרָי אֶל-אַבְרָם, הִנֵּה-נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מְלֹדֶת--בָּא-נָא אֶל-שְׁפָחָתִי, אוֹלֵי אַבְנָה מִמְּנָה "
19. אור החיים בראשית ל, ג
" נתכוונה לומר שאחר שיבא אליה לא תקרא אמתה עוד, ולזה אמר אחר כך ותתן לו בלהה שפחתה לאשה, אישות יש לו בה ובניה בני חורין. וכמו כן עשתה לאה שנתנה לו לאשה ונעקר מזלפה שם שפחה "
20. אליהו רבה פ' כה
" לא גלגל הקב"ה והוציא את ישראל ממצרים, אלא...בשכר שתפסה רחל את בלהה והעלתה למטטו של יעקב, בשכר שתפסה לאה את זלפה והעלתה למטטו של יעקב... "
21. בראשית ל ה-ח
" וַתֵּהָר בְּלָהָה, וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֵּן וַתֹּאמֶר רַחֵל, דְּנַנִּי אֱלֹהִים, וְגַם שָׁמַע בְּקִלְי, וַיִּתֶּן-לִּי בֵן; עַל-כֵּן קָרָאתִי שְׁמוֹ, דָּן. וַתֵּהָר עוֹד--וַתֵּלֶד, בְּלָהָה שְׁפָחַת רַחֵל: בֵּן שֵׁנִי, לְיַעֲקֹב. וַתֹּאמֶר רַחֵל, נִפְתְּלוּ אֱלֹהִים נִפְתְּלוּתִי עִם-אֲחֹתִי--גַם-יִכְלְתִּי; וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, נִפְתָּלִי. "
22. רד"ק דברי הימים א ז, יג
" לשבח בלהה זכרה שברצון נשאת ליעקב, שאין כתיב בה 'ותקח' כמו בזלפה אלא 'ותתן' "
23. מצודת דוד דברי הימים א ז, יג
" בלהה (ולא זלפה) היא אשת יעקב "
24. בראשית רבה צח
" שכל ימים שהיתה רחל קיימת, היה מטתה נתונה אצל מטתו של יעקב אבינו, כיון שמתה רחל, נטל יעקב אבינו מטתה של בלהה, ונתנה אצל מטתו. "

25. זהר ח"א קעה ב

" כל ימיהם של לאה ורחל השכינה היתה שורה אצלם, וכשמתו – השכינה לא הסתלקה מהבית אלא שאתה בבית משכנה של בלהה..."

26. פסקתא רבתי פרשה ג'

" מי אמר לו (ליוסף) שאביו חולה? ... יש אומרים בלהה אמרה לו, שהיתה משמשת (את) יעקב, כיוון שחלה באה ואמרה ליוסף..."

27. בראשית לה כב

" ויהי, בשכן ישראל בארץ ההוא, וילך ראובן וישכב את-בלהה פילגש אביו, וישמע ישראל ; "

28. בראשית רבה צח

" (ראובן) עלה וקלקל את היצועין)

29. בראשית מט ג-ד

" ראובן בכרי אתה, כחי וראשית אוני--יתר שאת, ויתר עז . פחז כמים אל-תותר, כי עלית משכבי אביה; אז חללת, יצועי עליה. "

30. שבת נה ב

" רבי שמעון בן אלעזר אומר...מה אני מקיים 'וישכב את בלהה'...עלבון אמו תבע! אמר, אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהיה צרה לאמי? עמד ובלבל את מצעה..."

31. מצודת דוד דברי הימים א ה, א

"...שחילל ובזה יצועי אביו ובלבלה, לבל יהא מצוי תדיר אצל בלהה...ובזה נסתלקה השכינה מאוהל בלהה"

32. שו"ת רב פעלים חלק ב יו"ד ס' מא

"...עוון ראובן לא היה אלא רק עניין הפסקה, שהפסיק מעשה התשמיש והשכיבה של יעקב אביו ע"ה, שהיה רוצה אותו הלילה לשכב עם בלהה להוליד ממנה תאומים...והוא ע"י הליכתו וביאתו שם בבל הדבר, ופסק עניין תשמיש של יעקב שלא הוליד עוד, וממילא נשאר בני יעקב שנים עשר דוקא ולא יותר...הנה כבר נזדמנו לה לבלהה מלמעלה נשמותיהם של שני תאומים, ונתלבשו באוצר ידוע ששמו גוף שהוא קרוב לאויר עוה"ז. והנה להחזירם אי אפשר, מה עשן בי"ד של מעלה? הורידו שני נשמות הללו למצרים לאשת יוסף, והם מנשה ואפרים"

33. רמב"ן בראשית לה כב

" ועל דרך הפשט יתכן שבלבל ראובן יצועי בלהה מפחדו שלא תלד ליעקב עוד כי הוא הבכור וחשב לקחת שני חלקים ויפסיד יותר מכל האחים..."

34. דברים לג ו

" יחי ראובן, ואל-ימת; ויהי מתיו, מספר."

35. אברבנאל דברים לג ו

" ... שנאמר שהתפלל עליו עתה שיחיה לעולם ולא ימות בעבור בלהה והיה ראובן כבר (נענש) מת..."

36. בראשית מט ג-ד

" ראובן בכרי אתה, כחי וראשית אוני--יתר שאת, ויתר עז . פחז כמים אל-תותר, כי עלית משכבי אביה; אז חללת, יצועי עליה. "

37. דברי הימים א ה, א-ב

" בני ראובן בכור-ישראל, כי הוא הבכור--ובחללו יצועי אביו, נתנה בכרתו לבני יוסף בן-ישראל; ולא להתיחש, לבכרה. כי יהודה גבר באחיו, ולנגיד ממנו; והבכרה, ליוסף. "

38. ספר יסוד מורא לראב"ע השער השביעי

" הניח (יעקב) הצאן והתבודד לעבוד השם, ולא שכב עם אשה. כי רחל מתה, וחוללה בלהה, ובעבור זה מאס באם ראובן ושפחתה..."

39. בראשית ל יד-טו

" וילך ראובן בימי קציר-חטים, וימצא דודאים בשדה, ויבא אתם, אל-לאה אמו; ותאמר רחל, אל-לאה, תני-נא לי, מדודאי בנג . ותאמר לה, המעט קחתך את-אישי, ולקחת, גם את-דודאי בני; ותאמר רחל, לכן ישכב עמך הלילה, תחת, דודאי בנג. "

40. בראשית לז כט

" וישב ראובן אל-הבור, והנה אין-יוסף בבור; ויקרע, את-בגדיו. "

41. תוס' מכות יא ב
 " וישב ראובן אל הבור – מהיכן שב? מבית אביו. שישב בתענית על מעשה בלהה.. "
42. במדבר רבה פ' יג
 " שבאותו זמן היה ראובן בעל תשובה, ולובש שק, ומתענה, ומתפלל לפני הקב"ה שימחול לו על עוון מעשה בלהה "
43. ראב"ע בראשית לז ח
 " (יוסף) בלהה שפחת אמו שגדלה אותו "
44. רש"י בראשית לז ב
 " רגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן... "
45. רשב"ם בראשית לז ב
 " נערותו ורגילותו ומשתאיו היו עם בני בלהה ובני זלפה. ומתוך כך התחילו אחיו, בני לאה לשנוא אותו "
46. ראב"ע בראשית לז ח
 " בעבור היותו קטן שמוהו בני השפחות שמש להם, כי אם ישרת את אחיו בני הגבירה לא היה דבר רע.. "
47. אוצר המדרשים עמ' תפו
 " היו בני האמבהות מבזין בני השפחות, ולא נהגו בהם מנהג אחווה, והיה הדבר קשה מאוד בעיני הקב"ה.. "
48. מדרש תנחומא פ' וישב ס' ז
 " (אמר יוסף) שהן נוהגין בבני בלהה וזלפה מנהג עבדים, וקורין אותם עבדים, ואני נוהג בהן מנהג אחווה.. "
49. רמב"ן בראשית לז ב
 " ... והוא נער והוא את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו יאמר כי הוא נער והוא עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אביו תמיד לא יפרד מהם בעבור נערותו כי להם צוה אביהם שישמרוהו וישרתוהו לא לבני הגבירות ... והוא בן שבע עשרה שנה כי בעבור היותו קטן מכולם יקראנו כן לומר כי לא היה מתחזק כאחיו ויצטרך להיותו עם בני בלהה וזלפה מפני נערותו... "
50. בראשית נ טו-יז
 " וַיֵּרְאוּ אֶחָיו-יוֹסֵף, כִּי-יָמַת אֲבִיהֶם, וַיֹּאמְרוּ, לוֹ יִשְׁתַּמְנוּ יוֹסֵף; וְהָשִׁב יוֹסֵף, לָנוּ, אֶת-כָּל-הָרָעָה, אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ. וַיֵּצֵאוּ, אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר: אֲבִיךָ צִוָּה, לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר . כֹּה-תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף, אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחִיךָ וַחֲטָאתָם כִּי-רָעָה גָּמְלוּךָ, וְעַתָּה שָׂא נָא, לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ.. "
51. תרגום יונתן בראשית נ טז
 " וּפְקִידוֹ יֵת בְּלָהָה לְמִימְרֵי לְיוֹסֵף אָבוֹהָ פְקִיד קָדָם מוֹתֵיהָ לְמִימְרֵי לָךְ "
52. מדרש תנחומא פרשת צו סימן י
 " שכשמת יעקב ויראו אחי יוסף כי מת אביהם' מה עשו? הלכו אצל בלהה ואמרו לה: הכנסי אצל יוסף ואמרי לו 'אביך צווה לפני מותו לאמר'... ומעולם לא צווה יעקב מכל הדברים האלו כלום אלא מעצמן אמרו דבר זה "
53. רש"י בראשית ל, י
 " ותלד זלפה בכָּלֵן נֶאֱמַר הָרִיוֹן חוץ מִזְלָפָה, לְפִי שְׁהֵיְתָה בְּחוּרָה מְכֻלָּן וְתִינוּקָת בְּשָׁנִים וְאִין הָרִיוֹן נִיכָר בָּהּ; וְכַדִּי לְרֵמוֹת לְיַעֲקֹב, נִתְּנָה לָבֵן לְלָאָה, שְׁלֵא יִבִּין שְׁמִכְנִיסִין לוֹ אֶת לָאָה, שְׁפָךְ מְנַהֵג לִיתָן שְׁפָחָה הַגְּדוּלָה לְגְדוּלָה וְקִטְנָה לְקִטְנָה: "
54. רמב"ן בראשית לז, י
 " ולפי דעתי כי בעת שירד יעקב למצרים כבר מתה בלהה גם זלפה "
55. ז' וילנאי מצבות קודש בא"י ירושלים 1985 עמ' 241
 " קבלה בידם של תושבי טבריה כי שם קבורות בלהה וזלפה, יוכבד ומרים "